

Csiba Lajos életút-interjú (2015)

Készítette: dr. Csatári Bence

A beszélgetés időpontja: 2015. július 24., Budapest

Szerkesztett, tömörített, kiegészített, lábjegyzetelt változat.

Csatári Bence:

Kérem, mutassa be egy kicsit közelebbről, milyen családból származik és milyen zenei hatások érték gyermek-, illetve ifjúkorában!

Csiba Lajos:

1943. május 17-én születtem a Nógrád megyei Szirákon. Apám abban az időben leventezenekart vezetett, édesanyám háztartásbeliként segítette mindennapjainkat. Kezdeti zenei ismereteimet otthonról szereztem. Apám, akinek fő hangszere a cselló volt, kitűnően kezelte a többi vonós és fúvós hangszert is. Így érthető, hogy az öcsém, Csiba József szintén zenész lett. Ő is a trombitát választotta és ő is a Zeneakadémián diplomázott. A könnyűműfaj tőle sem állt távol. Többek között az Apostol zenekart¹ erősítette a hetvenes évek közepén, majd a Rádió Szimfonikus Zenekarába került. Később a Düsseldorfi Operaház szólótrombitása lett. Rá azért is büszke vagyok, mert vele vette fel a Liszt Ferenc Kamarazenekar a magyar hanglemezgyártás történetében először Bach *II. Brandenburgi versenyét*. Apám – aki népművelőként dolgozott, és mindig afféle „sportállása” volt – foglalkozásából fakadóan többször költöztünk, először Petőfibányára, az akkori Pernyepusztára. Itt jártam általános iskolába, a településen pedig apám ugyancsak irányított egy – egyébként híressé vált – bányász fúvószenekart, amelyben már doboltam. Innen BÉlapátfalvára költözött a család, ahol apám a kultúrházat igazgatta, az itteni, újabb zenekar mellett amatőr színjátszó csoporttal is foglalkozott. Ebben a kultúrházban még a Holéczy-együttes² is fellépett, tizenévesen őket is kedveltem, ahogy a Záray Márta Vámosi János házaspárt,³ illetve Ákos Stefit, Kovács Erzsit,⁴ Szántó Erzsit,⁵ Németh Lehelt,⁶ akik a zenekarral felléptek. Az 1956-os forradalom és szabadságharc híre már a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Királdon ért minket, a felnőtteket utánozva mi is játszottunk katonásdit, amiért ki is kaptunk. Nyolcadikos koromban innen jelentkeztem a Zeneművészeti Szakközépiskolába Miskolcra.

A Konzervatóriumnak is nevezett intézménybe azonban kalandos úton vettek fel. Történt ugyanis, hogy mindössze ketten jelentkezünk középfokú tanulmányokra az általános iskolából, de kettőnk jelentkezési papírjait sikerült a hivatalnokoknak egy borítékban

---

¹ Fiatal zeneakadémistákból 1971-ben fúvósszekcióval alakult nyolctagú jazz-zenekar, amely később átállt a slágerzenére.

² A Holéczy-együttes jazzt játszott, az ötvenes-hatvanas évek fordulóján közkedveltek voltak, de botrányzenekarként is hírhedtek voltak a korabeli dokumentumok szerint, amikor még a Kádár-rendszer nem engedte a jazzt elterjedni. Az első „jazzcsatára” a Holéczy-együttes közreműködésével, 1958-ban került sor a Margitszigeten. Az eseményről éltélő hangnemben tudósított a sajtó.

³ Záray Márta (1926–2001) EMeRTon-díjas magyar énekesnő. A magyar tánczene egyik jelentős alakja volt, akárcsak férje, Vámosi János (1925–1997), aki vele együtt kapta ezt a kitüntetést.

⁴ Kovács Erzsit (1928–2014) az ötvenes-hatvanas évek fordulóján legnépszerűbb táncdalénekes.

⁵ Szántó Erzsit (1939–) tíz lemezfelvétellel rendelkező táncdalénekes, az ötvenes-hatvanas évek fordulójának sztárja.

⁶ Németh Lehel (1932–2005) a hatvanas évek első felének kiemelkedő táncdalénekes, sokak szerint az első nyugati típusú sztár Magyarországon. 1957-ben már a Magyar Televízió szilveszteri adásában énekelt. A kommunista sajtó üzleti vállalkozásai miatt 1963-tól kikezdte, röviddel ezután emigrált, ami miatt minden slágerét betiltották, illetve mással énekellették el.

postázni, emiatt engem is a Gépipari Szakközépiskolába hívtak felvételizni. Apám is csodálkozott, hogy így alakultak az események, és persze mindketten ragaszkodtunk az eredeti elképzelésünkhöz. Az volt a Gépipari Technikumban a szerencsém, hogy az igazgató felesége a konzi épületének zeneiskolai részlegében tanított, így tőle tudtuk meg, hogy lemaradtam a felvételi vizsgáról, de segítségével a kedvemért ad hoc jelleggel összehívták az elméleti tanárokat, és rendeztek egy meghallgatást. Így vettek fel az úgynevezett előkészítő osztályba trombita szakra, ahol délelőtt a zenei, délután az általános középiskolai tárgyakat tanultam. Olyan jól haladtam, hogy amikor negyedikes gimnazista voltam, már a Zeneakadémia első osztályának anyagát tanították nekem. Közben a Miskolci Filharmonikusoknál és a színháznál is játszottam trombitán, szabadidőmben pedig tánczenekarban is fújtam dixielandet, Elvis Presleyt⁷ és Louis Primát,⁸ de együttesünkkel lakodalmakban, bálokban is szolgáltatottuk a talpalávalót. Érettségi után egyenes út vezetett Budapestre, a Zeneakadémiára. Tanulmányaim utolsó évében már Győrbe is lejártam a Zeneakadémia tanárképző tagozatára, valamint az ottani Zeneművészeti Szakközépiskolába tanítani.

A Zeneakadémián évfolyamtársaim között volt mások mellett Geiger György is, aki később Kossuth-díjas trombitaművész lett. Amikor zeneakadémisták voltunk, működött a Rottenbiller utcában egy szimfonikus zenekar, a KISZ Központi Művészegyüttes Zenekara, amelynek Simon Albert, becenevén Jumi volt a karmestere. Jumi szárnyai alól került ki a későbbi egész Liszt Ferenc Kamarazenekar, de a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarában, az Operaházban vagy az Állami Hangversenyzenekarban (ÁHZ) is sokan játszottak növendékei közül. Sőt, számos hazai művésznünk is nála gyarapította zenei tudását, többek között Kocsis Zoltán⁹ is. Én az ÁHZ-ba aspiráltam, sokszor helyettesítettem megbetegedett vagy más egyéb elfoglaltság miatt hiányzó kollégát, de amikor egy hely megüresedett náluk, és kettőnk meghallgattak, nem a tudás alapján döntöttek, és nem engem választottak, holott nekem állt a zászló. A felvételiztetők azzal érveltek, hogy nekem már van két állásom és Zeneakadémiai végzettségem, míg a vetélytársam katonazenész volt. Neki ez volt az egyetlen esélye, hogy bekerüljön egy színvonalas zenekarba. Emiatt annyira elegem lett a zenélésből, hogy végleg le akartam tenni a trombitát.

A Zeneakadémiát 1967-ben végeztem el, de nem akartam trombitálni többé. Aztán az élet kicsit másként hozta, mert felvettek a MÁV Szimfonikus Zenekarba, és ennek folytán, mint MÁV-alkalmazott, térítésmentesen járhattam Győrbe tanítani. Eközben kiegészítettem az Operettszínházban és az Operában, illetve egy alkalommal a József Attila Színházban is, ahol Bolba Lajos volt a karmester. Ő kérdezte meg tőlem, hogy tudok-e valakit, aki szívesen eljönne a Magyar Rádióba szerkesztőnek. Erre azt válaszoltam, hogy én is szívesen mennék.

Csatári Bence:

Ezután már egyenes út vezetett a rádióba?

Csiba Lajos:

Nem teljesen. Felvettek ugyan 1969-ben, mert beváltam az első próbaműsorommal, azt mondták, annyira jól sikerült, mintha száz éve szerkesztenék. Ennek ellenére csak külső munkatársként alkalmaztak, kéthavonta hosszabbították meg a szerződésemet. Az első két évben külsőként kaptam több elnöki elismerést és nívódíjat is a rádióban, ugyanakkor a nálam később érkezőket már felvették státuszba, így rájöttem, hogy engem azért nem vettek

---

⁷ Elvis Aaron Presley (1935–1977) amerikai énekes, zenész és színész. Mint kulturális ikont a rock and roll királyaként tartják számon.

⁸ Louis Prima (1910–1978) Grammy-díjas amerikai énekes, színész, dalszerző és trombitás.

⁹ Kocsis Zoltán (1952–) kétszeres Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas karmester, zongoraművész és zeneszerző, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar főzeneigazgatója, érdemes és kiváló művész.

főállásba, mert nem voltam párttag, azaz nem tartottak ideológiailag elég képzettnék. Ennek ellenére, miután elkezdtem dolgozni a rádióban, szépen lassan leépítettem a többi munkámat, először a konzit hagytam ott, a tanárképzőben azonban vártam addig, amíg lediplomáztak a növendékeim. A legvégén pedig a szimfonikusoktól is megváltam, igaz, nem szívesen, de meg kellett lépnem, mert az egyre több könnyűzenei műsor készítése és a szigorú, sürgető határidők betartása komoly megterhelést jelentett. Ezzel együtt két év után sem vettek fel főállásba, úgyhogy gondoltam egyet, és megpályáztam egy nigériai zenekari és egyetemi oktatói állást. Már meg is küldték a szerződést a Nemzetközi Koncertigazgatóságon¹⁰ keresztül, de ezt megtudták a rádióban, és Török Mária könnyűzenei rovatvezető, mivel nem akart lemondani rólam, kijárta a vezetőségnek, hogy vegyenek fel státuszba. Így lettem a Magyar Rádió Zenei Főosztályának főállású szerkesztője 1971-ben közalkalmazotti állásban, újságírói besorolással, és így nem mentem Nigériába.

A rádióban néha használtam a trombitás tudásom, amikor olyan zenét vettek fel a 8-as stúdióban, amihez kellett a hangszer, akkor lementem játszani. Különb. Szentkúti Pál, a Szórakoztató Zenei Osztály vezetője utólag bevallotta nekem, hogy ő volt az, aki mindig is ellenne volt annak, hogy felvegyenek főállásba, mert attól tartott, hogy kiváló trombitaművész lévén bármikor otthagyhatom majd a rádiót. Közben megnősültem, és nekem is fontos volt, hogy állandó állásom legyen. Feleségem – aki szintén szakmabeli, zenepedagógus, karvezető, Zeneakadémiát végzett – egyébként az esküvőnkől majdnem elkésett, ugyanis közvetlenül előtte behívták a Művelődésügyi Minisztériumba, ahol számot kellett adnia egy bizonyos elvtársnak arról, hogy kikkel lépett kapcsolatba, amikor Szőnyi Erzsébet egyik osztályával Kanadában jártak hivatalos úton a Kodály-módszert megismertetni. Utólag visszanezve az életemre, úgy érzem, talán jól döntöttem, hogy a rádiót választottam, és nem a profi zenélést.

Csatári Bence:

Hogyan alakult a munka a hetvenes években a Zenei Főosztályon?

Csiba Lajos:

Mi láttuk el zenével a rádió mindhárom csatornáját, a komolyzene a 3. műsorban, a későbbi Bartók Rádió ment leginkább, de természetesen a másik két adó is sugárzott ilyen műfajú műsorokat. A könnyűzene leginkább a Petőfihez tartozott, de a Zenei Főosztálynak kellett ellátnia minden zenével a Kossuth Rádiót is. Az egyes zeneszámok műsorokba való összeválogatása munkánk egyik fontos területe volt, melynek során oda kellett figyelni, hogy a dalok korban, stílusban kapcsoljanak egymáshoz, ne legyen túl sok egyforma típusú közülük egymás után, de témáik szerint is többfélék legyenek. Persze a napi aktualitásokat is figyelembe kellett venni. Nyilván, nem lehetett karácsonyi énekeket sugározni nyáron, de március 15-én is az alkalomnak megfelelő zenét kellett beszerkeszteni az adásba. A műsor összeállításánál fontos volt a műsoridőt betartani. Nem volt szabad kicsúszeni a megadott intervallumból, azért ugyanis akár megrovás is járhatott. Azt is be kellett kalkulálni, hogy a nap melyik szakában sugárzott műsort állítottunk össze, az ugyanis szintén meghatározó lehetett, hogy előtte és utána milyen típusú programok következtek.

A zenei végzettségem különösen jól jött ebben a munkakörben, mert például segített ha az ember a hangnemek alapján is össze tudta illeszteni a műsorfolymba tervezett számokat. A Petőfi adón szóló könnyűzenei műsorok mellett a Kossuth Rádió reggeli hírműsorába is mi szerkesztettük a zenét, ezen kívül pedig a rádió könnyűzenei hangversenyeit is mi szerveztük, amelyekhez kapcsolódóan egyebek mellett a szerződéseket is mi intéztük, nem csak a kifejezetten zenei vonatkozású ügyeket vittük.

---

¹⁰ A Nemzetközi Koncertigazgatóság a magyar zenészek külföldi menedzselésével – korabeli nyelvhasználat: impresszálásával – és a külföldi zenészek magyarországi felléptetésével foglalkozó monopolcég volt a pártállam idején. Jogelődje Állami Koncert Igazgatóság néven tevékenykedett.

A Zenei Főosztály szórakoztató részlegének gyártási és tervezői rovatát vezette Bolba Lajos.¹¹ Itt készültek a saját felvételeink, s ez a tevékenység az idők során igen gazdag repertoárt eredményezett. A 6-os, 22-es, és a 8-as stúdiókban magas színvonalú munka folyt, és a műszaki felszerelés, megütötte akár a tőlünk nyugatra eső területeken elvárt szintet is. Nagyon sok zeneszerzővel dolgozott együtt Bolba Lajos, akik ugyan nem voltak a rádió belső munkatársai, de rendszeresen szállították a jobbnál jobb slágereket. Ide tartozott mások mellett Bágya András¹² vagy Körmendi Vilmos,¹³ akik nem csak írták a dalokat, hanem hangszerelték, illetve ők voltak a zenei rendezők is. Bolba Lajos ötlete volt többek között az is, hogy az új magyar slágereket a szocialista blokk országainak énekeseivel énekeltessék el közönség előtt, így azokat a hazai előadók mellett lengyel, cseh és szlovák, román, valamint jugoszláv dalosok is előadhatták, ami ugyancsak jót tett a magyar számok népszerűsítésének, hiszen a rádió ezeket a produkciókat is felvette.

Bolba Lajos tartotta egyébként a kapcsolatot a Sanzonbizottsággal is, hiszen nála zajlott a könnyűzenei művek kiválogatása, felvételre tervezése is. A Zenei Főosztályon belül működött a Szimfonikus és Drámai Osztály, amely operát, operettet, szimfonikus zenét, továbbá kamaramuzsikát készített és sugárzott.

A fent már említett Szórakoztató Zenei Osztály – ahová a tánczene, a könnyűzene, a jazz, valamint a pop-és rockzene tartozott, sőt egy ideig még az operett és a népzene is – gondoskodott nem csak a saját gyártású műveknek a műsorokba szerkesztéséről, de természetesen a máshonnan a rádióba került zeneszámok sugárzásáról is. Felvételeket kaphattunk a Magyar Hanglemezgyártó Vállalattól (MHV),¹⁴ illetve műsorcsere keretében – ezért külön szervezeti egység, a Műsorcsere Rovat volt felelős – a külföldi, főleg szocialista rádióktól, de persze a rádió vásárolhatott is hanganyagokat. A szocialista országoknak megvolt a maga rádiós szervezete, ebben a szovjetek is benne voltak. Ennek keretében előre lefektetett havi tervek alapján küldtek egymásnak hanganyagokat a pártállami országok. A szovjetek például nagyon akkurátus módon minden cím mellé odaírták, hogy milyen hangnemben írták a számokat, ami nagyban megkönnyítette a szerkesztői munkát. A nyugati zenékhez azonban nagyon nehezen jutott hozzá a Magyar Rádió. Vagy megvettük itthon, ha kapható volt (de nem ez volt a jellemző) vagy megszereztük zenebarát, Nyugaton járt sportolóktól, újságíróktól. Maracsó Tibor öttusázóval¹⁵ például csináltam két műsort, amikor kedvenc lemezeiről beszélt, s eközben természetesen be is tettük adásba ezeket a jobbnál jobb anyagokat. Az olasz mérkőzéseket tudósító Vándor Kálmán¹⁶ is így került a képbe, aki hozott egy sor slágerfelvételt a rádióknak Olaszországból, s így adódott az, hogy szinte az összes olasz slágert ő fordította magyarra a rádiófelvételekhez, akár Adriano Celentánóról,¹⁷ akár Sergio Endrigóról¹⁸ volt szó. Emellett azonban vitt is ki magyar dalokat magával olasz útjaira, Szécsi Pál¹⁹ számait pedig kifejezetten szerette ajánlani az ottani előadóknak, akikkel jó

---

¹¹ Jávorszky Béla Szilárdnak a Cseh Tamás Program keretében Bolba Lajossal készített élet- és karrierinterjút lásd itt: <http://www.csehtamasprogram.hu/alprogramok/konnyuzenei-orokseg/oral-history>

¹² Bágya András (1911–1992) eMeRTon-díjas magyar zeneszerző, érdemes művész, az 1960-as évek magyar könnyűzenéjének egyik meghatározó alakja.

¹³ Körmendi Vilmos (1931–) eMeRTon-díjas magyar zeneszerző, karmester, zenei rendező.

¹⁴ A Magyar Hanglemezgyártó Vállalatot, közismert rövidítésű nevén az MHV-t a 206/1951. sz. 1951. május 24-én kelt NT. (Népgazdasági Tanács) határozat hozta létre. A cég monopolhelyzetben volt a hazai lemezkiadás terén a pártállami időkben.

¹⁵ Maracsó Tibor (1948–) olimpiai ezüst- és bronzérmes világbajnok magyar öttusázó, edző, sportvezető.

¹⁶ Vándor Kálmán László (1922–) magyar sportújságíró, dalszövegíró. Öt nyelven beszél.

¹⁷ Adriano Celentano (1938–) olasz énekes, színész.

¹⁸ Sergio Endrigo (1933–2005) Horvátországi születésű olasz slágerénekes.

¹⁹ Szécsi Pál (1944–1974) énekes, szövegíró. 1967-ben a salgótarjáni amatőr versenyen megnyerte az énekesek versenyét, ugyanebben az évben a Táncdalfesztiválon a *Csak egy tánc* című dallal második helyezést ért el. Tagja lett a Rádió Tánczenei Stúdiójának.

viszonyt ápolt. A humoristaként indult Tardos Péter újságíró²⁰ is sok felvételt hozott a rádióknak. Őt Komjáthy mellett tartották tanácsadónak, mert nagyon jól értette az angol nyelvet, még a szlenget is. A Nyugatot megjárta újságírók vagy a külkereskedelemben dolgozó zenerajongók rendszeresen hozták a rádióknak lemezeket, amelyeket annak idején 140 forintért átmásoltak a stúdióban, így nekik visszatért a lemezekre kiadott pénz egy része, s a rádió is jól járt, mert megszerezhetett olyan zenéket, amelyekhez egyáltalán nem, vagy csak nehezen jutott volna hozzá egyébként. Amikor pedig a diszkó kezdett fellendülni, akkor az ismert lemezlovasok, Éliás Gyula, Keresztes Tibor, alias Cintula, Dévényi Tibor és B. Tóth László is hozott lemezeket a rádióknak. Ezek a számok a kialakult szokásjog alapján először Komjáthy Györgyhez²¹ kerültek, majd – ha ő már rongyosra játszotta a lemezeket – eljutottak a többi szerkesztőhöz. Az is előfordulhatott, hogy az a disc jockey vagy újságíró, amelyik hozta a rádióba a dalokat, itt-ott kapott néhány percet a műsoridőből, hogy ismertesse azokat. Például a *Csak fiataloknak* című műsorban.²² Arra azonban gondosan ügyeltünk, hogy a kényes egyensúly ne billenjen fel, és ne legyen több külföldi szám, mint magyar. A *Tánczenei koktélokban*²³ például meghatározták, hogy a tizenegy-tizenkét számból legalább a felének plusz egy százalékának magyarnak kellett lennie. A többiek között sem lehetett mindegyik angol nyelvű, hanem kellett francia vagy olasz sláger is egy-egy műsorba.

A tervezőgazdaság rányomta bélyegét a rádió működésére. A vezetőség részére éves, negyedéves és havi terveket kellett leadni. Ez érvényes volt Bolba Lajos munkájára is, melynek során minden évben tervet kellett készítenie a *Tessék választani!*²⁴ és a *Made in Hungary*²⁵ című műsorokhoz. Ezekben többek között leírta, hogyan képzelel el a következő esztendő adásait, mekkora összegből tervezi kihozni azokat, továbbá, hogy milyen technikai és hangszeres felszerelésre van szüksége. A szerkesztők kreativitását is igénybe vették, mert havi tervekben kellett megfogalmazni az újabb és újabb műsортípusokat. Nekünk kellett eldönteni, hogy egy-egy előadóra mekkora műsoridőt szánunk, például amikor Deák Tamás²⁶ szerzeményeiből csináltam összeállítást, nekem kellett percre pontosan meghatározni, mekkora műsoridőt tervezek a több műfajban is (szonon, táncdal, jazz, szimfonikus könnyűzene) alkotó kitűnő muzsikusra.

A *Tánczenei koktélok* is nekünk kellett megtölteni tartalommal, és a számokból már többnyire lehetett következtetni arra, hogy aznap éppen ki szerkesztette a műsort. Rajtam kívül Benczés Magda, Boros Anikó, Szeberényi Vera, Kiss Gyöngyi, Divéky István, illetve Török Mária rovatvezető és időnként Szentkúti Pál is szerkesztett könnyűzenei műsort. Sőt, az is előfordult, hogy Bolba Lajos szintén beszállt a szerkesztésbe, mert nem tetszett neki, hogy nem szól a rádióban elég olyan szám, amit az általa vezetett rádiós műhelyben vettek fel. Egyszer nekem is jelentést kellett írnom, hogy hány zenekarral foglalkoztam a műsoraimban. A felvételekre elég sok időt fordított a rádió, egy előadó három- négyes számú blokkját húsz-huszonöt óra alatt vettük fel, ami azonban nem minősül kiemelkedően soknak.

---

²⁰ Tardos Péter (1924–1984) újságíró, zeneszerző, dalszövegíró, humorista, rádiós-televíziós szerkesztő.

²¹ Komjáthy György (1933–) eMeRTon-díjas magyar zenei szerkesztő, a hazai könnyűzenei rádiózás atyja.

²² A műsort Komjáthy György indította be felsőbb utasításra 1965. április 8-án azzal a céllal, hogy a Szabad Európa Rádió *Tinédzserparty*-ját ellensúlyozza, és a magyar fiatalok ne hallgassanak nyugati rádióadókat.

²³ A *Tánczenei koktél* szellemi atyja szintén Komjáthy György volt, de az egyes szerkesztők is kaptak saját műsoraikban mozgásteret. A hatvanas évek közepétől a *Csak fiataloknak* mellett a *Tánczenei koktél* volt legnépszerűbb könnyűzenei műsor, amely a hallgatók kívánságaira épült.

²⁴ A *Tessék választani!* tánczenei vetélkedő műsor szinte az egész Kádár-rendszerben működött, évente az Erkel Színházban vitték színpadra, majd általában másnap a Kossuth Rádió is közvetítette felvételtől az eseményt. A kezdeményezés alapvető célja az volt, hogy a magyar utánpótlásról pártállami keretek között gondoskodjon.

²⁵ A *Made in Hungary* a *Tessék választani!* testvérműsora volt, általában minden évben megrendezték 1965 és 1983 között. A műsor állandó szerkesztője Bolba Lajos, zenekari kísérője pedig a Stúdió 11 volt.

²⁶ Deák Tamás (1927–) magyar zeneszerző, karmester, trombitás és zenetanár. Mintegy ötven táncdal, harminc szimfonikus könnyűzenei darab, húsz jazz-kompozíció, rajzfilmzenék, balettzenék szerzője.

Az első szöveges műsorom a *Yokohama fényei* címet viselte. Juhász Előd²⁷ kollégám úti élményei ihlették. Ő hozott magával haza autentikus japán zenét, melynek segítségével útleírászerűen bemutattuk a távol-keleti országot, amihez hozzátartozott a zene is.

Csatári Bence:

Milyen könnyűzenei műsorokat szerkesztett szívesen, melyek álltak igazán közel Önhez?

Csiba Lajos:

A *rock mesterei* című adássorozat mintegy százharminc epizódot élt meg, erre nagyon büszke vagyok. Ungvári Tamással²⁸ együtt készítettük a hetvenes években. Ebben minden jelentős alkotó, szólista és együttes helyet kapott. Egyébként olyannyira sikeres volt a műsor, hogy – a rádiózás történetében igazi kuriózumszámba menő módon – a kilencvenes évek második felében harminc részt megismételtek belőle a Petőfi Rádióban. Ez utóbbinak az volt az érdekessége, hogy olyan összekötő szövegeket is mondhattunk az egyes előadókról és számokról, amelyeket a Kádár-rendszerben lehetetlen lett volna. Ide tartozik a kábítószerezés témája, amely több zenészt is megihletett.

Az eredeti sorozat elindítása előtt beszéltünk a Zenei Főosztály akkori vezetőjével, Kiss Imrével, aki nagyon komoly jazz-szaktekintély volt a hetvenes-nyolcvanas években a Magyar Rádióban. Elmondtuk neki félelmünket, hogy a hetvenes évek ifjúsága tájékozatlanul nőne fel a nyugati könnyűzenei kultúrát illetően, ha nem sugároznánk ilyen típusú műsort. Nem tartottuk ugyanis jónak, hogy a Magyar Rádióban nem szerepelt akkoriban a többi között Janis Joplin,²⁹ akiért viszont tömegesen rajongott a korabeli nyugati ifjúság. Kiss végül partner lett abban, hogy bemutassuk a nyugati ikonokat is, így indulhatott ismét útjára *A rock mesterei*. A sorozatnak egyrészt már a maga korában nagyon jó visszhangja volt, másrészt az utóéletéhez tartozik, hogy amikor 2004 körül Orbán Viktor³⁰ a Magyar Rádióban járt, elmondta nekem, hogy nálam hallott először Deep Purple-t³¹ és Uriah Heep-et,³² emiatt pedig engem tartott az akkori idők legprogresszívebb magyar rádiós könnyűzenei szerkesztőjének. Nem tagadom, jól esett ez a megjegyzése és örültem, hogy a három-négy évtizeddel ezelőtti munkáimra is jó szívvvel emlékezik. A Kádár-rendszerben azonban ezt a fajta zenei nyitottságomat inkább annak tudták be, hogy – ahogy a pártapparátcsikok fogalmaztak – „nem voltam ideológiailag elég képzett.”

A zenei műsorokról egyébként a rádió Műsorigazgatósága és a Zenei Főosztály főszerkesztői ülései döntöttek. Egy-egy műsor beindításához természetesen kellett a Műsorigazgatóság hozzájárulása is, de megfelelő érveléssel el lehetett érni, hogy az új stílusú zenék is megjelenjenek a repertoáron. Így jött létre többek között az *Ahogy mi zenélünk* című műsor, amely a feltörekvő, fiatal, tehetséges együtteseket karolta fel azzal, hogy teret adott nekik különböző zeneszámiak megszólaltatására. A 22-es stúdióban rendeztünk könnyűzenei hangversenyeket is, ahol szintén lehetőséget kaptak az ifjak. A koncertek között különleges helyet foglalnak el azok, amelyeket külső helyszínekről, így a Láng Művelődési Központból, a Fővárosi Művelődési Házból vagy az Egyetemi Színpadról közvetítettünk. A Láng

---

²⁷ Juhász Előd (1938–) Televíziós és rádiós szerkesztő-műsorvezető, a *Zenebutik* című legendás televíziós műsor szerkesztője és vezetője.

²⁸ Ungvári Tamás (1930–) Széchenyi-díjas és József Attila-díjas magyar író, műfordító, kritikus, irodalomtörténész

²⁹ Janis Joplin (1943–1970) amerikai rock- és blues-énekesnő, zeneszerző, szövegíró.

³⁰ A Fiatal Demokraták Szövetségének (Fidesz) elnöke, Magyarország háromszor megválasztott miniszterelnöke (1998–2002, 2010–2014, 2014–).

³¹ A Deep Purple brit hard rock együttes 1968-ban alakult, a stílus megalapítói között tartják őket számon, ma is aktívak.

³² A Uriah Heep egy 1969-ben alakult és máig működő angol hard rock zenekar.

Művelődési Központból adtunk például az LGT-t³³ vagy a lengyel jazz-rock zenekart, az SBB-t³⁴, de itt lépett fel a Hungária,³⁵ a Korál,³⁶ az Apostol és a P. Mobil³⁷ is (utóbbi kettő egymás után! – Cs. B.), az ő koncertjeiket is felvettük. Az Expressz együttest³⁸ közösen léptettük fel Cserhádi Zsuzsával³⁹ a Fővárosi Művelődési Házban, ezt a produkciót is sugározta a rádió. Ez mai szemmel nézve talán furcsa párosításnak tűnhet, főleg, ha azonban hozzáteszem, hogy Cserhádi Zsuzsa ragyogóan interpretálta a Janis Joplin-számokat ezen az alkalmon, az Expressz együttes pedig kísérte őt, minden érthetővé válik. Az Expressz nagyon jól képzett zenészekből állt, így nem haladta meg képességeiket ez a kihívás.

A hetvenes években szinte minden hónapban külső helyszínről adtunk két koncertet, de mindegyik felvételtől ment, egyáltalán nem voltak élő koncertközvetítéseink. A felvétel után meg is kellett szerkeszteni hangversenyeket, nem maradhatott minden adásban, ami a helyszínen elhangzott, ráadásul – a minőség javítása érdekében – kozmetikázni is kellett itt-ott az anyagot. Ha nagyon rosszul szólt egy-egy szám, az is előfordult, hogy kivágtuk a szalagról, és ha megvolt lemezfelvételen, azzal pótoltuk. Olyan módon méghozzá, hogy a hangmester egy olyan szűrőn „engedte át” a dalt, hogy az koncerthangzású legyen. Voltak olyan helyszínek, ahol eleve saját rendezvényeink voltak, és azokat csak később tűztük műsorra, a másik verzió pedig az volt, hogy valaki egy adott helyszínen koncertezett, mi pedig megkértük a zenekart, hogy hadd adhassuk a rádióban is a fellépése hanganyagát. Szentkúti Pál mondogatta utóbbi esetekben kicsit autoriter módon, hogy a rádió nem kér senkitől semmiféle engedélyt a felvételekre, hanem bejelenti, hogy az adott művelődési házban felveszi az aktuális koncertet. Ebben a kijelentésben a rádió hatalmának fitogtatásán túl nyilván benne volt az is, hogy a zenekarok örüljenek a publicitásnak, és azt inkább köszönjék meg, semmint hogy arra a rádióknak engedélyt kellene kérnie. Az igazsághoz azonban hozzátartozik, hogy mi sem tudtunk mindig mindenhol ott lenni, ilyenkor pedig a zenekarok és a művelődési házak megbízható technikusaikra kellett számítanunk a felvételek elkészítésében. Közéjük tartozik Dorozsmai Péter, aki a Korál és az East együttes dobosaként lett ismert. Ő – a többi hangmérnökhöz hasonlóan, akit megkértünk – a koncerteket nemcsak hangosította, hanem rögzítette is. Ezeket a felvételeket technikai kíséret címén vettük meg.

Csatári Bence:

A koncertek közvetítésénél, illetve a könnyűzenei műsorok szerkesztésénél miként működött a cenzúra, milyen szempontokat kellett figyelembe venni?

Csiba Lajos:

Faludi Rezső, a Zenei Főosztály vezetője rendszerint ragaszkodott ahhoz, hogy ő maga meghallgassa adásba kerülése előtt a műsorokat, és ezzel a jogával általában élt is, még akkor is, ha pusztán konferálások hangzottak el a számok között. Ezeket hívtuk – talán ma már kicsit furcsán hangzó módon – lehallgatásoknak. A lehallgatásokra persze meghívták a szerkesztőség több munkatársát is, így a zenei rendezőket, valamint ott voltak a zeneszerzők

---

³³ A Locomotiv Grand Turismo (LGT) 1971-ben jött létre, az első magyar supergroupként Presser Gábor, Barta Tamás, Frenreisz Károly, Laux József felállásban. A zenekar sikert sikerre halmozott nemzetközi fesztiválokon Presser Gábor pedig 1973-ban megírta az első magyar musicalt, a *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról*.

³⁴ 1971-ben alakult lengyel jazz zenekar, nevük a Silesian Blues Band rövidítése.

³⁵ Hungária 1967-től 1982-ig aktív rock and roll zenekar, Magyarországon stílusteremtő hatásúak.

³⁶ Korál 1974-ben alakult, aztán 1978-ban újjáalakult hard rock együttes.

³⁷ A P. Mobil 1973. május 1-jén a Gesarol együttesből alakult, ma is aktív hard rock együttes, hatásuk meghatározó ebben a stílusban.

³⁸ Az Expressz 1962-ben alakult könnyűzenei együttes, rengeteg slágeres számuk volt.

³⁹ Cserhádi Zsuzsa (1948–2003) EMeRTon-díjas magyar énekesnő, előadóművész, akit mint a második popgeneráció egyéniségét tartanak számon, kritikusok szerint Kovács Kati mellett a hazai pop történet legjobb „női torka” volt az övé.

is, mint például Bágya András vagy Körmendi Vilmos, továbbá a Stúdió 11 két vezetője, Zsoldos Imre és Dobsa Sándor. Heti rendszerességgel zajlottak ezek a programok, mégpedig két napon keresztül úgy, hogy első nap a rádió műhelyében újonnan készült felvételeket, második nap pedig az adásba szerkesztett műsorokat hallgatták meg. Egy ilyen alkalommal szegezte nekünk a kérdést Faludi Rezső egy Fonográf-koncert⁴⁰ kapcsán, hogy milyen jó ez a felvétel, nem lehetséges, hogy lemezzel kerültek fel a számok a hangszalagra? Mi ezt cáfoltuk, és mondtuk neki, hogy ez a csapat olyan jól tud megszólalni élőben is, mintha a stúdióban készült lemezüket hallgatnánk, tehát élőben játszottak stúdióminőségben! Ez elmondható volt egyébként az LGT-ről és az Express együttesről is.

A saját készítésű felvételeknél előfordult, hogy Faludi Rezső azt kérte tőlünk, keverjük újra az énekhangot a hangszerekkel, mert nem volt elégedett az arányokkal, a hangminőséggel, így a zenei felvételt illetően is övé volt az utolsó szó. Volt egy bevett praktikus módszer ezeknél a lehallgatásoknál, mégpedig az, hogy ne csak óriási, kiváló minőségű hangfalakon hallgassuk meg ezeket a felvételeket, hanem egy kisládán, amin általában a hétköznapi emberek is hallgatják ezeket a műsorokat. Igazából így kaptunk valós képet arról, hogyan szól egy-egy műsor a háztartásokban.

A cenzúra árnyéka ott lebegett sokszor a szerkesztők feje felett, nem beszélve arról, hogy a nagy számok törvénye alapján előfordulhatott néhányszor konfrontáció is. (Egyszer kiszámoltam, volt olyan hét, amikor 850 perc zenei műsort szerkesztettem a rádió három csatornájára.) Azt azonban én sem vállaltam fel, hogy a királynő halálát kívánó Sex Pistols⁴¹ számot vagy ehhez hasonlókat betegyek a műsorba, mert abból egészen biztosan diplomáciai botrány kerekedett volna, ahogy Che Guevaráról⁴² szóló számot sem igen tettünk a hangtárba Fidel Castróra⁴³ való tekintettel. Azt is hozzá kell azonban tenni, hogy Bródy János⁴⁴ vagy Sztevanovity Dusán⁴⁵ zseniális szövegei leginkább a kommunista rendszerben ültek, de annyira finoman fogalmazták meg azokat, hogy sokszor nem lehetett belekötni, így adásba kerülhettek.

A nagy pártállami ünnepek előtti napokon a könnyű- és a komolyzenét is módszeresen végighallgatták Szentkúti Pál vezetésével, nehogy valami alkalomhoz nem illő zene kerüljön a repertoárba, és arra volt is példa, hogy kivetettek egy-egy számot a műsorból. Erre már csak azért is volt idő, mert az adások egy héttel a leadás előtt elkészültek (a *Reggeli krónikát* azonban papíron már négy héttel korábban is elkészítettük), ezután vehettük csak ki – gondos adminisztráció mellett – a hangszalagot a hangtárból. Ez utóbbi műsrot különben nagyon sok kritika érte a hallgatók részéről, amelyekben erősen sérelmezték az „üvöltöző zenét”, de voltak olyanok is, akik a külföldi dalok arányát sokallták. Mások a munkásmozgalmi dalokat, a fúvós indulókat hiányolták, és érte kifogás a falurádiót is, mert abban a műsorban sok nótát és táncmuzsikát adtunk, mire a kötözködő hallgatók azt vetették a szemünkre, hogy lenézzük a falusi embereket, mert nem kezeljük őket zeneileg azonos módon a többi társadalmi réteggel, holott mi csak a kedvükben akartunk járni. Az ilyen és ehhez hasonló, sokszor lehetetlen helyzeteket úgy oldottuk meg, hogy igen sokszor adtunk instrumentális könnyűzenét. Még maga Hárs István, a Magyar Rádió elnöke is szóvá tette, hogy milyen sok kritika érte ezt a reggeli műsrot, és amikor ezzel kapcsolatban megjegyeztük neki, hogy ezen

---

⁴⁰ Az 1973. december 31-én az Illés együttesből és a Tolcsvay Trióból alakult legendás együttes 1984-ig volt aktív.

⁴¹ A Sex Pistols angol punkegyüttes volt, amit 1975-ben, Londonban alapítottak. Ők indították el az Egyesült Királyságban a punkmozgalmat. Csiba alighanem *God Save the Queen* című kislemezükre utal, arra azonban rosszul emlékszik, hogy a dal szövege a királynő halálát kíváná.

⁴² Che Guevara (1928–1967) orvos, politikus, marxista forradalmár, gerillavezér, kubai miniszter, a bolíviai elnök parancsára kivégezték.

⁴³ Fidel Castro kubai kommunista politikus, az 1959-es puccsot követően 2008-ig az ország diktátora.

⁴⁴ Bródy János (1946–) az Illés és a Fonográf együttes tagja és szövegírója.

⁴⁵ Sztevanovity Dusán (1945–) szerb származású magyar dalszövegíró, dramaturg, zenész.

csak a krónikus emberhiány enyhítésével tudunk segíteni, azonnal intézkedett, és nyolc zenei szerkesztői állást biztosított a *Reggeli krónika* számára az addigi öt helyett.

Egy félreértés adott okot arra, hogy sokáig azt hittem, retorzió jár a *Napfényes Hispánia* című műsoromért. Az történt ugyanis, hogy a Magyar Rádió spanyol szekciójából megkért egy kolléganóm, hogy szerkesszek egy műsort a spanyol lemezeiből, amibe beleegyeztem, és meg is csináltam, ám az addigiaktól eltérően Faludi Rezső ezt nem hallgatta meg előzetesen, nyilván nem tartotta annyira fontosnak. A műsor elhangzása után másnap, amikor bementem a rádióba, mindenki úgy nézett rám, mint a gyilkosra. Döbbenet néztek, de egyúttal sajnálkozva is, mondván, hogy miért nem hallgattattam meg adás előtt Faludival a műsoromat. Közben a spanyol szekcióban dolgozó kolléganóm lelkesen felhívott megköszönni az adást, és nagy örömmel újságolta, hogy őt még Tömpe István, a Magyar Rádió és Televízió elnöke is felhívta gratulálni, mondván, hogy ifjúkori emlékeket ébresztett benne a műsor, amikor a spanyol polgárháborúban partizánként harcolt. A baj csak azzal volt, hogy Tömpe István először Faludit hívta közvetlenül az adás után, és amikor afelől érdeklődött, hogy ki szerkesztette a műsort, Faludi nem tudott rá válaszolni, s emiatt lelkiismeret-furdalása lehetett, sőt, azt hitte, valami baj volt a műsorral. Aztán, amikor Tömpe megdicsérte a *Napfényes Hispániát*, minden tisztázódott.

Egy másik alkalommal a *Reggeli krónika* rejtett magában időzített bombát. Koncz Zsuzsa⁴⁶ *Sajnálom szegényt, a következőt* című dalát szerkesztettük be a műsorba, ám reggel rendkívüli közleményben hírül adta a rádió, hogy meghalt Ho Si Minh,⁴⁷ a pártállami Vietnam vezetője. A műsorhoz tartozó számokat egyenként más-más magnetofonra készítették elő, tehát külön készüléken volt az első, külön a második hír után bejátszandó zene, és így tovább, ezáltal pedig egy adott szöveghez csak egy adott zene kapcsolódhatott. Azt azonban már nem lehetett megtenni, hogy a dalok sorrendjét megváltoztassuk, mert az adóstúdióban dolgozó személyzet ragaszkodott az előre megszerkesztett zenék sorrendjéhez. Ha közben lekevertük volna a számot, az még inkább gyanús lett volna, emiatt ebből óriási botrány kerekedett. A monitor személyzet, amelynek kifejezetten az volt a dolga, hogy hallgassa az adásainkat a nap huszonnégy órájában, beszámolt erről az esetről a vezetőségnek, ugyanis nekik napi jelentéseket is kellett írniuk. A malőr szöbakerült aztán a műsorülésen, ahol az előző nap eseményeit tárgyalták, és választ vártak a kérdéses problémára. A kínos helyzetet fokozhatta, hogy a súlyos hibák szankciókkal jártak. Ide tartozott, hogy bizonyos időtartamra eltiltották az adott típusú műsor szerkesztésétől a vétkezőt, vagy megvonták a prémiumát. Amikor ez az eset konkrétan szóba került, lehetett azzal védekezni, hogy a technikus figyelhetett volna jobban. Ő viszont azzal tudott hárítani, hogy neki nem volt dolga, hogy az elhangzó szöveges műsort is figyelje, csak a zene sorrendiségéről kellett gondoskodnia. Elviekben persze megtehetette volna, hogy felcseréli a zeneszámok játszási sorrendjét, de ezt az illető nem vállalta el.

Voltak viszont nagyobb volumenű, az aznapi egész műsorstruktúrát érintő változások is. Ide tartozott az 1972-es müncheni olimpián az izraeli sportolók ellen történt arab terrortámadás vagy a Challenger amerikai űrrepülőgép 1986-os katasztrófája, amikor nekem szóltak, hogy teljesen új alapokról hirtelen készítek zenei műsort aznapra a felmerült vis major miatt. Ilyenkor gyorsan kellett döntenem, hogy miket adjunk adásba, akár komolyzenéből is válogatva. Talán az ilyen esetekben is megnyilvánuló megbízhatóságom jelenthetett arra garanciát, hogy jó döntést hozott a rádió vezetése akkor, amikor a nyolcvanas években – a Gyártási Osztályon eltöltött rövid vargabetű után – kineveztek könnyűzenei rovatvezetőnek.

Csatári Bence:

---

⁴⁶ Koncz Zsuzsa (1946–) Kossuth-díjas és Liszt Ferenc-díjas magyar előadóművész, énekesnő. A magyar beat, pop és rock egyik meghatározó egyénisége.

⁴⁷ Ho Si Minh (1890–1969) 1954-től 1969-ig a kommunista Észak-Vietnam elnöke és miniszterelnöke volt.

Térjünk még vissza egy kicsit a cenzúra rádióban való gyakorlására! Hogyan zajlott a híres-nevezetes Z-sítés, amely szükséges feltétele volt a zeneszámok játszásának?

Csiba Lajos:

A Z-sítés a rádióban az örök lejátszás jogát jelentette, ehhez azonban a számoknak meg kellett felelniük bizonyos feltételeknek, esztétikailag és ideológiailag egyaránt. A dalokat egy bizottság értékelte bizonyos időközönként, és ha ők úgy döntöttek, csak akkor mehetek különböző műsorokba. Ilyen könnyűzenei műsorok voltak egyebek mellett a *Tánczenei koktél*, az *Ötórai tea*, a *Hi-Fi Varieté*, (ami eredetileg a Bartókon ment, mert ott volt először sztereó adás), az általam is szerkesztett műsorok közül talán a legnagyobb kedvencem, a *Zeneközelben*, a *Zenerulett*, a *Szieszta*, vagy a *Péntektől péntekig* című kulturális ajánlóműsor. A bizottság tagja volt mások mellett Bágya András, Fáy András és Körmendi Vilmos zeneszerzők, Zsoldos Imre és Dobsa Sándor, a Magyar Rádió Stúdió 11 zenekarának vezetői, valamint a komoly műfaj képviselői közül Gyulai Gaál János, Jereb Ervin⁴⁸ és Tamássy Zdenkó.⁴⁹ A műfajokat beosztották egymás között, tehát a komolyzenei szerzők nem szóltak bele a könnyűműfaj döntéseibe. A felvételek alapvetően három csatornán keresztül érkeztek hozzánk: vásároltuk, kaptuk, vagy mi gyártottuk. A szocialista országok zenéi közül többnyire nem mi döntöttük el, hogy melyeket kapjuk, ez leginkább a felajánlókon múltott (persze ezeket a fent már említett műsorcsereken keresztül nekünk is viszonzni kellett). Ennek során kérhettük például a Csehszlovák Rádiótól, hogy egyes alkalmakkor ne tánczenét, hanem rockot küldjenek, amit javarészt teljesítettek is. Ezek a szocialista zeneszámok aztán Z-sültek, bekerültek a repertoárunkba, de az igazság az, hogy a magyar dalok mellett nem túl sűrűn kerültek adásba. Ezeknek mindig inkább külön fórumot szerkesztettünk, ilyen volt a *Nyolc rádió nyolc dala* című műsor, amely egy hónapban kétszer jelentkezett harminc perces műsoridővel, ezzel kipipálhattuk a szocialista országok szerepletetését, mint kötelező penzumot.

Az is igaz ugyanakkor, hogy a lengyel könnyűzenének voltak hallatlanul progresszív áramlatai. A vásárolt zenéket ugyancsak a szerkesztő hallgatta végig. Ő mondta meg, hogy melyek tetszenek neki, illetve mik azok, amikkel nincs gond, ízlésesek, illetve szalonképesek. Egy nagylemezről is csak azokat Z-sítették, amelyek ezeknek a kritériumoknak megfeleltek. Kezdetben a rádió szerkesztői közösen hallgatták meg a szerzeményeket, és együtt gondolkodtak arról, mely számokat engedélyezzék, de a zenei szerkesztők külön is ülészetek ezen felül.

Egy ilyen alkalommal az egyik számról elég éles kritikát fogalmazott meg egyikük, mondván, hogy milyen értelmetlen az a szó, hogy „szinga-linga”. Később derült csak ki, hogy ez a szanszkrit szerelmi költészet könyvéből, a *Káma szútrából* vett kifejezés, és a férfi, illetve a nő nemi szerveket jelöli.

A probléma rádiós szerkesztői szemszögből mindig az volt, hogy a saját bőrünket vittük a vásárra, amikor egy-egy szám műsorba szerkesztése mellett döntöttünk, mert arra különösen ügyelnünk kellett, hogy politikailag kérdéses anyagok ne menjenek adásba. Ezt egyébként már ki lehetett szűrni az éves, a negyedéves és a havi terveinkből is, amelyekben a költségigényeket is fel kellett tüntetni. Az egyes műsorok beindításáról, engedélyezéséről a szerkesztőbizottság döntött, az újító szándékot pedig mindig nagyra értékelték a rádióban. Így lehetett nekem is műsorom a fent már említett *Ahogy mi zenélünk*, amelyben alternatív zenekaroknak is helyet biztosítottam, de szerkesztettem country-sorozatot is. Az évek során aztán voltak már annyira dörzsöltek a szerkesztők, hogy tudták, meddig mehetnek el, és nem

---

⁴⁸ Jereb Ervin (1928–1996) 1957-től a Magyar Rádió zenei rendezője volt. Több mint száz szimfonikus könnyűzenei karakterdarabot írt, de komponált rádióoperát, filmzenét, kísérőzenét rádió- és tévéjátékokhoz, valamint szólóhangszeres, zenekari, verseny- és kamaraműveket.

⁴⁹ Tamássy Zdenkó (1921–1987) Erkel-díjas zeneszerző, több operája is ismert.

feszegették a határaikat, s így nem kerültek különösebben nagy összeütközésbe a saját főnökeikkel. A felvételre tervezett szöveges dalok cenzúrázásáról ugyanakkor a Sanzonbizottságnak kellett gondoskodnia, de én nem teljesen értek egyet azokkal, akik szidják ezt a testületet, mert akkori értesüléseim szerint Romhányi József⁵⁰ és Fodor Ákos,⁵¹ akik a szövegeket ellenőrizték, a legritkábban szóltak bele egy-egy szám szövegvilágába, legalábbis akkor, amikor az MHV-s megjelenésről volt szó. Amikor már a rádiós műsorokba való szerkesztés került szóba, szigorúbban jártak el, ugyanis akkor újra összehívták a bizottságot, és a rádió számára nem adtak annyi engedélyt, mint az MHV-nél. Ennek az volt a magyarázata, hogy a rádiós megjelenítéssel egy adott pillanatban sokkal nagyobb kockázat járt, hiszen így jóval több emberhez – nem ritkán akár milliókhoz is – eljuthattak a számok, szemben a lemezekkel, amelyeket legszélsőségesebb esetben is legfeljebb pár százan hallgathattak egyszerre egy klubban.

A nagylemezek rádiós átvétele ennél fogva nem jelentette evidens módon azt, hogy rögtön az összes számot játszottuk róluk, sőt, a lemezekről általában néhány számot adtunk csak. Később aztán anyagi megfontolásból adásba kerültek ugyanarról a nagylemezeiről további számok is, mondván, hogy ha a Magyar Rádió kiadott 140 forintot darabjukért az MHV-nek, akkor jobb, ha minél több hasznosul a dalokból. Ennek is volt azonban hátulütője, mert amikor filmzenés nagylemezt vásároltunk, akkor abban voltak olyan zenei tételek, amelyek csak filmes betétként érvényesültek, egyébként értelmetlen volt őket adásba szerkeszteni. Így járt pórul egyszer a *Reggeli krónika*, amikor a *Volt egyszer egy vadnyugat* című film zenéjéből készített nagylemezeiről szerkesztettek be egy 1 perc 20 másodperces tracket, gondolván, hogy ez egy gyors és dinamikus zenei betét lehet, mert annyira rövid. A szerkesztő csak leírva látta a nagylemez anyagát, így nem tudhatta, pontosan mi szerepel a hanghordozón, ezért fordulhatott elő az a malőr, hogy a nyolcórás hírek után közvetlenül szerepelt erről a nagylemezeiről ez az ominózus tétel, amely viszont nem állt semmi másból, csak a szél füttyüléséből. Kérdezték is, hogy ez hogyan fordulhatott elő, mert eléggé feltűnő volt ez a hiba, de szerencse volt a szerencsétlenségben, hogy ennek legalább nem volt semmiféle politikai háttere.

Létezett a szerkesztőségben egy meghallgató bizottság is, amelynek tagjai mellett két úgynevezett értékelő külsős munkatársunk is volt, a 12 nyelven beszélő Bradányi Iván,⁵² illetve Hajnal István⁵³ szövegírók. Az utóbbi az amerikai szlenget is nagyon jól ismerte. Amikor behoztak a rádióba egy lemezt átjátszásra vagy megkaptuk a BBC-től, akkor azt először rögzítették egy hangszalagra a rádiónak, továbbá egy kazettára az értékelőknek. Ők még aznap végighallgatták a szövegeket és rövid tartalmat írtak az idegen nyelvű számokhoz, s ez a tevékenység az angolul vagy más nyelven nem beszélő kollégáknak igen hasznos volt. A kivonat aztán Szentkúti Pálhoz került, mint a zenei szórakoztatásért felelős részleg vezetőjéhez, aki végignézte a számokat, és ennek alapján engedélyezte azokat adásba, vagy éppen megakadályozta, hogy szerkeszthetők legyenek. Rendre előfordult, hogy Szentkúti bekérte azokat a számokat, amelyekről úgy gondolta, hogy rázós témáról szólnak. Ugyanezt megcsinálta a magyar számokkal is, csak ezekben az esetekben értelemszerűen nem volt szükség az értékelőkre. A teljes nagylemezek játszásának engedélyeztetésére azonban összeült az úgynevezett „Z-sítő” bizottság, és közösen megállapították, mely számokat lehet műsorba adni. A Z, mint rövidítés, zenei felvételt jelentett. A kis tekercseken való tárolásakor ezt a betűt írták rájuk, ami azt jelentette, hogy „örök lejátszásra” helyezték el őket az archívumban. A felvételek időrend szerinti sorszámot kaptak, és amikor eljutottak 1000-ig, akkor már azt írták rájuk, hogy ZZ, és ezután következett az azonosító sorszám. Három Z-t

⁵⁰ Romhányi József (1921–1983) író, költő, műfordító, érdemes művész.

⁵¹ Fodor Ákos (1945–2015) költő és műfordító, a magyar haiku egyik mestere.

⁵² Bradányi Iván (1930–) többszörös eMeRTon-díjas dalszövegíró, műfordító, író.

⁵³ Hajnal István (1930–) a táncdalfesztiválok és a korabeli könnyűzene ikonikus szövegírója.

már nem írtak, akkor jött be a KZ rövidítés, mint „könnyűzene”, vagy az S, ami sztereó felvételt jelentett. Z-sítéskor a magasan kvalifikált zeneszerzőink, mint Bágya András is ott ültek a bizottságban, és húzták a szájukat egy-egy egyszerűbb harmónia hallatán, de ez általában nem jelentett akadályt a Z-sítésben.

Az, hogy nem volt nagy ellenállás a Magyar Rádió részéről az egyszerűbb dalokkal szemben, és könnyedén lehetett azokat Z-síteni, annak is volt köszönhető, hogy a Zenei Főosztályt zseniálisan vezette Faludi Rezső, akinek nem kis része volt abban, hogy az ország legértékesebb zenei intézményévé váltunk, és ezt nem mi mondtuk magunkról, hanem a kívülálló hozzáértők. Azt már azonban csodálkozva tették hozzá, hogy nem tudják, ezt hogyan érte el a főosztályvezető, mert nem volt kiugróan nagy tehetsége a zenéhez, bár nagyon jó füle volt és a Székesfővárosi Zenekarban, majd az Állami Népi Együttesben is hegedült. Faludi Rezső eközben mindenki meglepedésére irányította az alá tartozó rádiós egységet, fegyelmet tartott, megvédte egyik műfajt a másik kritikájától. Az is megesett, hogy Zsoldos Imre⁵⁴ cikizte a komolyzenészeket, de erre meg az volt Faludi reakciója, hogy Zsoldost irigynek nevezte, mert nem tudott a rádió tánczenekarával olyan produktumot letenni az asztalra, mint a komolyzenészek, persze ezt senki nem is várta el tőlük, nem ez volt Zsoldosék feladata a rádióban. Faludi egyúttal lelkiismeretes is volt, mert ő maga is meghallgatott minden olyan nótát, amelyről úgy gondolták a beosztottjai, hogy beszerkeszthetők a műsorokba. Az erre a célra rapszodikus időközönként összehívott üléseken kíváncsi is volt kollégái meglátásaira, akik nyugodtan megmondhatták akár lesújtó véleményüket is egy-egy, már minden szűrőn átesett, véglegesített számról. Igaz, akkor Faludi rendreutasította őket azzal, hogy gondoljanak bele, mennyi energiát fektettek a zeneszerzők és az előadók azokba a számokba, arról nem is beszélve, hogy a rádióknak sok pénzébe került a felvételek elkészítése.

Nekünk heti rendszerességgel kellett ezekről a számokról terveket, javaslatokat készítenünk, megjelölve a költségvetést, amely igen szerény volt, hiszen legfeljebb az összekötő szövegeket kellett legépeltetni és a bemondó díját kellett kifizetni, ezek az iratok pedig mind a főosztályvezető asztalán kötöttek ki. A szerkesztőknek kellett írniuk saját műsoraik összekötő szövegeit, illetve ott kellett lenniük a műsor felvételeinél is, mert a rádió azt mondta, külön zenei rendezőt nem alkalmaz ezekre a feladatokra. Az összekötő szöveggel rendelkező műsorokat sugárzásuk előtt szintén meg kellett hallgattatni a főosztályvezetővel, ahogy a pop-rockzenészekkel készült interjúkat is, hogy lemeheessenek adásba, és itt is akadt néha, hogy ki kellett vágni a szövegből valamit. A főosztályvezető sokmindenbe belekötött, sokszor teljesen alaptalanul, leginkább nyelvhelyességi alapon, de azt is belátta, amikor nem volt igaza.

Csatári Bence:

Ha jól tudom, az emigráns énekesek (akiket akkoriban disszidensnek bélyegeztek) által előadott dalokat is tiltólistára tették, ahogy a Nyugaton maradt zeneszerzőkét is. Utóbbiak közé tartozott Barta Tamás, a nagyszerű gitáros, aki az LGT tengerentúli koncertkörútját kihasználva 1974-ben kinn maradt az Egyesült Államokban.

Csiba Lajos:

A disszidált zenészeket és szerzőket a rendszer zsigerből letiltotta, őket azon nyomban le kellett venni a rádió repertoárjáról, de hogy még véletlenül se nyúljanak a szerkesztők a hanganyagaikhoz, le is kellett törölni azokat. Ez azt jelentette, hogy a központi nyilvántartásban található kartonokon – amelyeket minden egyes nótáról külön vezettek – is fél kellett tüntetni, hogy melyik zeneszerző van éppen indexen. Annak rendje és módja szerint

---

⁵⁴ Zsoldos Imre (1919–1985) magyar karmester, trombitás és zeneszerző, autóbalesetben halt meg.

így tettek Lovas Róbert zeneszerzővel is, akinek a nevét minden hozzá kapcsolódó kartonon áthúzták, és odaírták dátummal ellátva, hogy „törölve – törölte: Szentkúti”. Amikor azonban a szerző hazajött, és még a rádióban is adott interjúkat, gondot okozott, honnan szerezzék be ezeket a dalokat. Először a lemezeket használták, mert azokról be lehetett játszani a slágereit, mint az *Isten véled édes Piroskám*, a *Pókháló az ablakon* vagy a *Kislány a zongoránál*. Aztán bementem Szentkúti Pálhoz és megkérdeztem, hogy tényleg letörölte-e ezeket a nótákat? Kiderült, hogy még korábban – talán felkészülve a fordulatra, amikor a zeneszerző hazalátogat – több 19-es fordulatszámú tekercsre feljátszották az összes Lovas-számot. Ez tíz darab ezer méteres szalagot jelentett, ugyanakkor a hétköznapi használatra szánt 38-as tekercseket valóban megsemmisítették. Miután azonban a szerző hazatért, ismét lehetett játszani a számait a még megmentett szalagokról.

Hasonló eset játszódott le a *Zeneközelben* című műsorban, amelyet együtt készítettünk Juhász Előddel. Ide be lehetett telefonálni számokat kérni a másnapi műsorhoz, és egy alkalommal egy idős pedagógus hölgy afelől érdeklődött, hogy miért nem játszuk Karády Katalin⁵⁵ dalait. Természetesen mindenki tudta, hogy miért nem, hiszen akkor már évtizedek óta Amerikában élt, de aztán vettük a bátorságot, és bekopogtattunk Dr. Kiss Kálmánhoz, aki a Magyar Rádió irodalmi és zenei műsoraiért is felelős elnökhelyettese volt, és megkérdeztük tőle is, hogy állunk Karády Katalin-ügyben. Ő azt az utasítást adta erre, hogy Szentkúti Pálhoz forduljunk, ő nézzen utána, miért nem mehetnek a Karády-dalok. Utóbbi erre szemmel láthatóan ideges lett, és végül az a döntés született, hogy adhatjuk ugyan Karády számait, de egyelőre csak a *Zeneközelben* című műsorban. Ennek az engedékenységnak az lehetett az alapja, hogy Karády Katalin nem mondott semmiféle elmarasztalót a Kádár-rendszerrel. Nem kellett azonban különösebben nagy jóstehetség ahhoz, hogy megelőlegezzük: a többi műsor is ezt fogja tenni. Így is lett, néhány hónap múlva már más adásokban is játszották Karády dalait. Németh Lehel ugyanez a kategória volt Szentkúti Pálnál, ő is tiltott volt a Nyugatra való távozása miatt, de az ő felvételeit is megmentették ugyanezzel a módszerrel.

Csatári Bence:

A Made in Hungary és a *Tessék választani!* azonban annak a célnak is megfelelhettek, hogy a Magyar Rádió bebizonyítsa: Magyarországon pezsgő könnyűzenei élet zajlik. A rádió kezdeményezésére létrejött tehetségkutató versenyek ötlete hogyan vetődött fel?

Csiba Lajos:

Az ötlet Bolba Lajostól származott, aki feltételezhetően a San Remó-i nemzetközi fesztiválon⁵⁶ szerzett tapasztalatait igyekezett kamatoztatni. Ő egyébként ezekről a megmozdulásokról eredetileg rendszeresen tudósította a Magyar Rádiót. A versenyek beindításával az volt a célja, hogy minél több olyan nóta legyen a rádióban, ami a rádió saját szerzeménye, és azokat lehessen adásba szerkeszteni. Nem utolsó sorban persze az is a pozitív hozadéka volt ezeknek a versenyeknek, hogy lehetőséget biztosítottak a zeneszerzőink számára, s ezáltal a magyar tánczene utánpótlását is biztosították. Ennek főleg akkor volt jelentősége, amikor 1972-ben megszűnt a táncdalfesztiválok sorozata. Többek között Máté Péter⁵⁷ *Elmegyek* című száma is 1975-ben tűnt fel először a *Made in Hungary*-n. A dalokat persze előzetesen válogatták. Ennek köszönhetően átlagosan havi harminc-negyven könnyűzenei számot, jellemzően táncdalt vettünk fel a Magyar Rádióban, ami a mai viszonyokat tekintve sem kevés. Ezt csak úgy lehetett kivitelezni, ha megvolt rá a megfelelő

---

⁵⁵ Karády Katalin (1910–1990) a harmincas-negyvenes évek magyar filmgyártásának ikonikus alakja, színésznő, énekesnő, 1945-ben elhagyta Magyarországot, és az Egyesült Államokban telepedett le, ahol kalapszalont vezetett.

⁵⁶ 1951-től minden évben megrendezett olaszországi könnyűzenei dalfesztivál.

⁵⁷ Máté Péter (1947–1984) magyar énekes, hangszerelő, zeneszerző és zongorista. Közel 150 dal szerzője és előadója.

anyagi fedezet, de ez a hetvenes-nyolcvanas években nem jelentett problémát, így az alkotói szabadság ebből a szempontból megvolt. A rádió havi szinten nyugodt szívvel válogathatott a zeneszerzők által beküldött dalok közül. Volt, aki kottán küldte be a dalait, és volt, aki magnószalagra füttyülte fel a szerzeményét, mert nem tudott kottát írni. A beérkezett anyagokat a Magyar Rádió zeneszerzői, Bágya András és Körmendi Vilmos és Fáy András nézték, illetve hallgatták meg. Ezekből a nótákból Dunát lehetett rekeszteni, így a bőséges felhozatalból jócskán lehetett szelektálni. Egyszóval nem kellett külön pályázati felhívás a *Made in Hungary*ra vagy a *Tessék választani!*-ra, a zeneszerzők a teljesen névteleneiktől és dilettánsoktól a legnagyobb nevékig önként jelentkeztek dalaikkal. Miután megtörtént a szortírozás, illetve döntés született, hogy melyik dalt melyik szólista énekelje el, a hangszerelést a rádiós zeneszerzők beosztották egymás között, mert ők tudták, hogy az egyes énekeseknek melyik hangfekvés áll jól. Hangszerelésben különösen jeleskedett mások mellett Bágya András, Dobsa Sándor, Körmendi Vilmos, Fényes Szabolcs,⁵⁸ Malek Miklós⁵⁹ és Wolf Péter.⁶⁰ A *Made in Hungary* különlegessége máskülönben az is volt, hogy egy-egy számot két különböző énekes adott elő. Ilyen volt például a *Hull az elsárgult levél*, amelyet az Express-tag Malek Miklós írt, és azt előadta az Express együttes és Máté Péter egyaránt, utóbbi tolmácsolásában pedig elsöprő siker lett. A díjjal járó plasztika, amit a győztesek kaptak, Bolba Lajos testvérének a keze munkáját dicséri, aki képzőművész volt.

Csatári Bence:

Olyan sokszor beszélünk már az előzőekben a különböző vezető beosztású rádiósokról, hogy arra kérem, jellemezze őket kicsit közelebbről! Kezdjük Faludi Rezsővel, a Zenei Főosztály vezetőjével!

Csiba Lajos:

Nagy Olivér zeneakadémiai tanárom mondta egyszer: Faludi Rezsőnek köszönhető, hogy a Magyar Rádió az ország legértékesebb zenei intézményévé vált, noha nem volt kiemelkedő muzsikus. Emberileg alapvetően borzasztóan szigorú, sokszor mondhatni egyenesen mogorva volt, de intézkedései során derült ki nekem és sok kollégám számára is, hogy imádta a rádiót. Ezt mi sem mutatja jobban, mint az, hogy már réges-rég nyugdíjba vonult, de még mindig visszajárt a rádióba. Különösen a zenekari tagokkal tartotta szorosán a kapcsolatot. Sokan mondják, hogy hangulatember is volt, mert gyomorbántalma miatt sokat szenvedett, és olyankor persze nem volt jó kedve. Ettől függetlenül nagyon igazságszerető ember volt, arra pedig kiváltképp ügyelt, hogy alkalmazottai ne legyenek korrumpálhatók. Volt ugyanis olyan szerkesztő, aki állítólag pénzt fogadott el azért, hogy betegye műsorba egyik vagy másik zenész legújabb felvételeit. Arra is ügyelt, hogy ne szövődjenek szerelmek a kollégák között, mert az alkalomadtán megmérgezhette a munkahelyi viszonyokat is. Petur György szerkesztő és Török Mária kapcsolata sem indult simán, amikor egyikük szebben nézett a másikra, Faludi rögtön szóvá tette, amikor pedig összeházasodtak, szinte engedélyt kellett kérniük tőle. A főnöki beleegyezést végül az könnyítette meg, hogy Petur Györgynek volt két serdülő lánya, akiket egyedül nevelt, így kézenfekvő volt, hogy ne álljon senki boldogságuk útjába.

Szigorú volt a munkaadás területén is, igyekezett mindenkit úgy foglalkoztatni, hogy egyformán jussunk plusz munkához és így plusz jövedelemhez. Fenntartotta a jogot arra, hogy ő írja alá az úgynevezett felkérőt, amellyel kikérték egyik szerkesztőségtől a másikhoz az egyes kollégákat, és meghatározta az összeget is. Egyszer az Ifjúsági Osztály felkért

---

⁵⁸ Fényes Szabolcs (1912–1986) Erkel Ferenc-díjas magyar zeneszerző. Nevét viseli a könnyűzenei alkotótévékenységet elismerő Fényes Szabolcs-díj.

⁵⁹ Malek Miklós (1945–) Erkel Ferenc-díjas magyar zeneszerző, karmester.

⁶⁰ Wolf Péter (1947–) a táncdalfesztiválok és a Magyar Rádió zeneszerzője.

engem, hogy a *Táskarádió*ba menjek zenei szerkesztőnek, ami már nem volt munkaköri kötelességem, tehát plusz pénzt kaptam érte. Az Ifjúsági Osztály vezetője odaírta, hogy mennyit ajánl neked, de Faludi Rezső ezt felülbírálta, mondván, hogy túl fiatal vagyok. Akinek pedig fegyelmi ügye volt, az egyértelműen nem kaphatott negyedéves prémiumot, de azt is megcsinálta, hogy nem adott engedélyt külön munka végzésére, akár még egy külföldi turnéra vagy zenetanári működésre sem. Következetességéhez hozzátartozik, hogy megkövetelte a szerkesztőtől a Stúdió 11 zenekar által már előzőleg felvett dalokat játszó táncdalfesztiválokra való részvételt, és általában meg is kérdezte tőlük, hogy ott voltak-e ezeken a rendezvényeken. (A dalokat persze előre felvették ugyan, de a táncdalfesztiválokra azok élőben hangzottak el. A rádiófelvételek elsősorban ahhoz kellettek, hogy a táncdalfesztiválon való elhangzás után sugározni lehessen rögtön a számokat, és ezek a következő héten be is kerültek a *Tánczenei koktél*ba.) Ha pedig valaki nemleges választ adott, Faludi kérdőre vonta, hogy akkor vajon hogyan fogja beszerkeszteni az adott dalokat a saját műsorába. Az volt ezzel kapcsolatban ugyanis a meglátása, hogy a közönség reakcióját nem ismerve sokkal nehezebb egy-egy számot a többi közé beilleszteni, és ebben minden bizonnyal igaza volt. Faludi Rezső jelleméhez – talán az előzőkhöz képest némileg ellentmondó – adalék, hogy amikor a Dagály fürdő környékén fociztunk, ahol ő is lakott, a sportolás után segített minket hazajutni, ráadásul nem a rádiós sofőrrel, hanem a saját kocsijával vitt minket el a Nyugati pályaudvarig, ahonnan mindenki könnyebben haza tudott jutni. A meccseken általában részt vett Szentkúti Pál, Bozay Attila⁶¹ zeneszerző és Konrád György, a Tátrai Vonósnégyes brácsása. Egy alkalommal egy eléggé sportszerűtlen Szentkúti-belemenés után Faludi elég keményen le is teremtette beosztottját.

Szentkúti Pál volt a Zenei Főosztály párttitkára, ami azonban nem jelentett számára igazi hatalmat az emberek felett, bár plusz juttatásokkal járt ez a fajta beosztás. Jóindulatáról tanúskodik, hogy amikor a cukor ára felment, arra külön felhívta a kollégák figyelmét, hogy vásároljanak be ebből az árucikkből, mert másnap már drágábban tudják megvenni. Azt is lehetett tudni, hogy amikor a titkárnőjének a templomi esküvőjére volt hivatalos, ez kellemetlenül érintette, mert párttagként nem vehetett részt a szertartáson. Szentkúti Pál tartotta egyébként a kapcsolatot az MHV-vel is. (Olyan zenekar is volt, mint például az LGT, amely a rádióban készítette el nagylemezeinek anyagát, de Cserháti Zsuzsa és Máté Péter rádiós felvételeiből is készült nagylemez.)

Az eredetileg oboán játszó Bolba Lajos nem volt párttag, sikerült úgy intéznie, hogy a pártmunkában ne kelljen részt vennie, talán még a Sanzonbizottsági munkájára is tudott hivatkozni, hogy miért nem aktivizálja magát a pártban. Ő nagyon szorgalmas volt, megtanult vezényelni is, ami jelezte, hogy tele volt ambícióval. Szentkúti Pál hozta magával a rádióba, ugyanis mindketten egyazon kerületi tanács alkalmazásában dolgoztak kulturális vonalon. Az egyébként ügyes kézműves, szenvedélyes üvegfestő és kerámiagyűjtő Bolba Lajos olyan szempontból nagy befolyású volt, hogy dönthetett arról, mely táncdalénekesekkel készítsen a rádió felvételt. Nyilván, akikkel jóban volt, azoknak sokkal sűrűbben adta meg ezt a lehetőséget, mint akikkel nem ápolt túlságosan jó viszonyt. A nejem által vezetett kórusban énekelt Szűcs Judith,⁶² akit én ajánlottam be Bolba Lajosnak, amikor még 15-16 éves fodorstanuló volt, mert nagyon tehetségesnek találtam. Bolba Lajos az első meghallgatásán viszont nem azt énekelte velem, amit a majdani énekesnő szeretett, hanem az akkor futó táncdalokat erőltette rá, illetve az akkor neki még túl nehéznek bizonyuló számokat. Aztán később megerősödött Szűcs Judith hangja, és egyre nagyobb sikereket ért el nemcsak a rádióban, hanem a televízióban is, főleg a két intézmény közös tehetségkutató versenyein, amelyeken nagy vonós tánczenekar kísérte az előadókat. Egyébként azt mondják, Cserháti

⁶¹ Bozay Attila (1939–1999) Erkel- és Kossuth-díjas magyar zeneszerző, citera- és furulyaművész.

⁶² Szűcs Judith (1953–) 1972-ben a *Ki mit tud?* nevű tehetségkutató versenyen feltűnt táncdalénekes, aki a mai napig aktív.

Zsuzsának is az volt a tragédiája, hogy mindenféle stílusú tingli-tangli nótákat is kellett énekelnie, amikben nem tudott érvényesülni a nagy hangterjedelme, előadói képessége, ugyanakkor az igazán igényes, magas színvonalú nótákból természetesen nem lehetett populáris, mindenki által dúdolható nótákat faragni.

Török Mária rovatvezető nagyon jó ízlésű szerkesztő volt. Fiatal korában zongoristaként tánciskolában is játszott. Nagyon odafigyelt a zenei újdonságokra, amelyekre kifejezetten nyitott volt, ezzel pedig a könnyűzenei szerkesztőket is inspirálta új ötletekkel. Sokszor megvédte a lehallgatásokon a beat-, később a rockzenészeket, leginkább az idősebb zeneszerzők előtt. Jó érzékkel látta meg, hogy miből lehetett sláger. Kifejezetten az erényei között említendő, hogy mindenkit támogatott, ahol tudott, és az esetleges fenytésekkor is, ha úgy érezte, méltánytalanság történt, az adott kolléga mellé állt. Ezzel kapcsolatban említhető meg, hogy Szilágyi Jánosnak⁶³ volt egy műsora, amelyben a zenei szerkesztőket mutatta be, és Divéky István kollégánk – aki egyébként meggyőződéses kommunista volt, de legalábbis gyorsan belépett a pártba – nyilatkozta ebben, hogy ő a Szabad Európa Rádiót⁶⁴ is rendszeresen hallgatta, majd csak jobb híján szokott átkapcsolni a Kossuth Rádióra. Ebből óriási balhé lett, a főnökök előtt pedig Török Mária védte meg kollégánkat, mondván, hogy a hallgatók is azokat az embereket szeretik, akik más rádiók felé is nyitottak és onnan is vesznek ötleteket.

A rádió legfelső vezetésével nem volt túlságosan intenzív kapcsolatom a Kádár-rendszerben. Dr. Kiss Kálmán elnökhelyettes tipikus pedagógus alkat volt, irodalmárként pedig egyetemi tanárként ismerték. Ő szerette a Kalákát, így nekik megengedte, hogy hozzányúljanak József Attila verseihez, azonban a beat- és rockzenekaroktól ezt már kevésbé tűrte el, mert kifejezési eszközeiket nem tartotta elégségesnek és megfelelően rangosnak az irodalmi művek feldolgozására. Az volt ugyanis a meggyőződése, hogy komoly verseket nem lehet könnyűzenével interpretálni. Emiatt aztán a könnyűműfaj képviselőit nem igazán szerette. Ezt persze felfoghatjuk ma már az intézményvezetés szintjén megmutatózó cenzúra megnyilvánulásának is, amely vélt vagy valós ízlésbeli követendő normáknak akart megfelelni. Ugyancsak ez történt kezdetben a Hungária *Csavard fel a szőnyeget!* című számával is, mivel a rádió elnökhelyettese annak a meggyőződésének adott hangot, hogy nem kellett a házibulíknak még ezzel a dallal is külön reklámot adni, mert ott úgyis sok tragédia történt. Ez a tiltás aztán idővel enyhült, és később már a rádió is játszotta ezt a számot. Más tekintetben azért megnyilvánult Dr. Kiss Kálmán rugalmassága, ami a fent már említett Kárady-ügy kapcsán is megnyilvánult.

Hárs István elnökről nagyon sokan elismerően nyilatkoztak, én nem ismertem őt közelebbről, csak olyan alkalmakkor találkoztunk, amikor jutalmat adott át nekem. Azt azonban el kell ismerni, hogy le-lejárt a stúdiókba, tehát sokakkal élő kapcsolatot ápolt. Az is közismert volt róla, hogy a lakáskiutalásban, kölcsönfelvételben vagy gépkocsivásárlásban sok kollégának segített, s felgyorsította ezeket a – kommunizmusban közismerten lassú – folyamatokat. A rádiós baráti köre a mai napig összejár a Fészek Klubban,⁶⁵ és még arról is értesültem, hogy egyik kollégánóm, aki az interneten arról panaszkodott, hogy anyagi nehézségekkel küszködik, kapott tőle egy nagyobb összeget segítségképpen.

Csatári Bence:

A rádióban foglalkoztatott sztárzeneszerzők közül – talán Fényes Szabolcs után – kiemelkedik a már sokat emlegetett Bágya András. Rá sokan féltékenyek voltak, és irigyelték

---

⁶³ Szilágyi János (1936–) magyar újságíró, műsorvezető, riporter.

⁶⁴ A Szabad Európa Rádió a nyugati demokratikus államok által támogatott médium volt, amely 1950. augusztus 4-től kísérleti jelleggel indított magyar nyelvű adást. Egészen a rendszerváltozásig működött.

⁶⁵ A Fészek Klub a budapesti művészeti élet képviselőinek törzshelye a Kertész utcában, sok együttes találkozóhelye is volt.

a sikereit, amiről még az állambiztonsági iratok is tudósítanak. Ő volt a pártállami hatalom kegyeltjeinek tipikus megtesztetője zenész körökben?

Csiba Lajos:

Bágya András nagy tekintélynek örvendett nemcsak a zeneszerzők, hanem a rádió vezetői körében is. Eredetileg egyébként sepsiszentgyörgyi ének-zene szakos tanár volt. Nagyszerűen hangszerelt, a zeneszerzők is sokszor kikérték a véleményét. Abban, hogy Hollós Ilonának, a feleségének írta a legjobb dalait, semmi kivetnivalót nem találok, ugyanis Hollós Ilonához fogható nagy táncdalénekes sztár az ötvenes évek végén, hatvanas évek elején nemigen volt. De Sárosi Kati táncdalénekesnő is sok Bágya-nótát kapott, ahogy mások is. Sárosi Katit ráadásul értelemeszerűen a férje, Zsoldos Imre is támogatta, Dobos Attila pedig kezdetben leginkább Mary Zsuzsinak írt dalokat. Bágya András ugyanakkor kicsit büszke ember is volt. Ha a táncdalénekesek között akadt, aki nem fogadta el a dalát, ezt a későbbiekben a zeneszerző úgy „hálálta meg” többek között, hogy amikor a Z-sítések zajlottak, az előadóra pikírt megjegyzéseket tett.

Csatári Bence:

Hogyan alakult a karrierje a rendszerváltozás után? Érintette önt a sok-sok átszervezés, ami a Magyar Rádióban végbement?

Csiba Lajos:

A rendszerváltozás után, Csúcs László elnöksége alatt zenei főszerkesztői feladatokat láttam el. Ez azt jelentette, hogy az egész rádió zenei műsorszolgáltatását én koordináltam, én voltam érte a felelős. Petur György és Szirányi János után kerültem erre a posztra, de elődömet szigorúsága okán alkalmasabbnak tartottam magamnál a pozícióra. A könnyűzene szerkesztése közben átkerült a Petőfi Rádióhoz, hiszen ezt a műfajt alapvetően ezen az adón sugároztuk. Így lettem tehát a Zenei szerkesztőség vezetője a Petőfi adón, egészen 2003-as nyugdíjazásomig, közben pedig 1993-ban megkaptam az eMeRTon-díjat.⁶⁶ Ez idő alatt nagyon sok változás következett be a rádió életében, egymást váltották az elnökök, mígnem a Petőfi főszerkesztője 2003-ban behívott magához, hogy megkérdezze, mik a távlati terveim, ugyanis – mint mondta – ő más emberrel képzelte el a jövőt. Ezen kicsit csodálkoztam, mert a zenei szerkesztéssel soha nem volt semmiféle gond. Ő azzal érvelt, hogy menedzser típusú vezetőt szeretnének a Zenei Főszerkesztőség élére, és felajánlotta a nyugdíjazásomat. Persze ennek is politikai háttere volt, mint utóbb kiderült, mert a rádió Gazdasági Osztályáról egy kolléganóm figyelmeztetett, hogy azért szeretnének tőlem megválni, mert egy olyan jobboldali műsorba is szerkesztem a zenéket, mint a *Vasárnapi Újság*. Én meg ott álltam értetlenül, hogy miként lehet egy Kodály Zoltán vagy Bartók Béla jobboldali? Ezek után már úgy éreztem, nincs más választásom, mint a nyugdíjba menetel, annak ellenére, hogy a Magyar Rádió akkori elnöke, Kondor Katalin is csodálkozva érdeklődött tőlem, hogy miért akarok elmenni, sőt felajánlotta, hogy beszél az érdekeimben a Petőfi főszerkesztőjével. Én ezt az ajánlatot visszautasítottam, magamban pedig meglepődtem, hogy a rádió elnöke nem tud az ügyemről, miközben nagyon jó visszajelzéseket kaptam a műsorainkról, amelyek díjakban is megtesztültek.

Nyugdíjba vonulásom után vállalkozóként, külsősként dolgoztam a Magyar Rádiónál, és furcsa módon ebben az időszakban kaptam az életmű dívdíjat. Ezalatt jött olyan megszorítás is, hogy a stúdió bérleti díját is rám akarták hárítani, amikor bent dolgoztam és válogattam a zenéket. Az utolsó csepp a pohárban az volt, hogy egy alkalommal a

---

⁶⁶ A pénzzel nem járó eMeRTon-díjat a Magyar Rádió Bolba Lajos kezdeményezésére hozta létre 1986-ban, amivel évről évre a legszeleesebb műfaji skálán ismerik el a szölistákat és az együtteseket, a zeneszerzőket és a szövegírókat. A rövidítés a Magyar Rádió és a latin „ton” (hang, hangzás) szóból származik.

belépőkártyámat elkérték a rádió kijáratánál, de erre nem voltam hajlandó. Ahogy hallottam, a többi külsős munkatárssal is ugyanezt csinálták – a rádió szakszervezete tiltakozott is, hogy a legnagyobb dicsőséget hozó embereikkel keckeckednek –, így járt mások mellett Szepesi György⁶⁷ sportriporter is. Külsősként egyébként 2013-ig dolgoztam a Magyar Rádiónál, manapság pedig még az épület környékére sem megyek. Előtte azonban már elkezdtem dolgozni a Magyar Katolikus Rádiónak, ahol ma is aktív vagyok, és hála Istennek sok munkám van.

Csatári Bence

Csiba Lajos életút-interjú (rezümé)

Csiba Lajos 1943-ban született a Nógrád megyei Szirákon. 1969-től dolgozott a Magyar Rádióban, először külsősként, majd 1971-től főállású könnyűzenei szerkesztőként, később pedig rovatvezetőként. A rendszerváltozás után 2003-as nyugdíjazásig a Petőfi adó Zenei Szerkesztőségének vezetője volt. A rádió életmű nívódíjasa, illetve eMeRTon-díjas. Nevéhez fűződik számos nagysikerű könnyűzenei műsor, mint a *Zeneközelben*, a *Tánczenei koktél*, *Slágerlista*, *A rock mesterei*, a *Zenerulett*, *Szieszta* és az *Ahogy mi zenélünk*, valamint a *Péntektől péntekig* című kulturális ajánlóműsor.

A zenei indíttatásáról és pályája előzményeiről Csiba Lajos elmondta: „Apám, aki népművelőként dolgozott, több bányászzenekart irányított, az egyikben már doboltam is. Miskolcra, a Zeneművészeti Szakközépiskolába az úgynevezett előkészítő osztályba trombita szakra vettek fel. Olyan jól haladtam, hogy amikor negyedikes gimnazista voltam, már a Zeneakadémia első osztályának anyagát tanították nekem. Közben a Miskolci Filharmonikusoknál és a színháznál is játszottam trombitán, szabadidőmben pedig tánczenekarban is fújtam. Innen egyenes út vezetett Budapestre, a Zeneakadémiára, ahonnan az utolsó évben már Győrbe is lejártam a Zeneakadémia tanárképző tagozatára, valamint az ottani zenekonzervatóriumba tanítani. A Zeneakadémiát 1967-ben végeztem el, majd felvettek a MÁV Szimfonikus Zenekarba. Eközben kisegítettem az Operettszínházban és az Operában, illetve a József Attila Színházban is, ahol Bolba Lajos volt a karmester. Ő kérdezte meg tőlem, hogy tudok-e valakit, aki szívesen eljönne a Magyar Rádióba szerkesztőnek. Erre azt válaszoltam, hogy én is szívesen mennék.”

Csiba Lajos a kezdeti évekről így vallott: „Felvettek ugyan 1969-ben, mert beváltam az első próbaműsorommal, azt mondták, annyira jól sikerült, mintha száz éve szerkesztenék. Ennek ellenére csak külső munkatársként alkalmaztak, kéthavonta hosszabbították meg a szerződésemet. Az első két évben külsősként kaptam több nívódíjat is a rádióban, köztük néhány elnöki kitüntetést. Néha – amikor olyan zenét vettek fel nálunk a 8-as stúdióban, amihez kellett ez a hangszer – besegítettem a trombitajátékkal. Utólag visszanezve az életemre, úgy érzem, talán jól döntöttem, hogy a rádiót választottam, és nem a profi zenélést.”

A Zenei Főosztály munkáját így mutatta be: „Mi láttuk el zenével a rádió mindhárom csatornáját, a komolyzene a 3. műsorban, a korábbi Bartók Rádió ment leginkább, de természetesen a másik két adó is sugárzott ilyen műfajú zenét. A könnyűzenei műsorok leginkább a Petőfi adóhoz tartoztak, de a Zenei Főosztálynak kellett ellátnia mindenféle zenével a Kossuth Rádiót is. Az egyes zeneszámok műsorokba való összeválogatása munkánk

---

⁶⁷ Szepesi György (1922–) rádiós sportkommentátor, „az Aranycsapat tizenkettedik játékosa”, 1982–1994 között a FIFA vezető testületének tagja.

egyik fontos területe volt. Oda kellett figyelni, hogy a dalok illeszkedjenek egymáshoz, ne legyen túl sok egyforma típusú közülük egymás után, de témáik szerint is többfélék legyenek. A Zenei Főosztály Gyártási Osztályát Bolba Lajos vezette. Itt készültek a rádió saját készítésű felvételei, s ez a tevékenység az idők során igen gazdag repertoárt eredményezett. A 6-os és a 8-as stúdiókban magas színvonalú munka folyt, és a műszaki felszerelés is megütötte akár a tőlünk nyugatra eső területeken elvárt szintet is. Bolba Lajos nagyon sok zeneszerzővel dolgozott együtt, akik ugyan nem voltak a rádió alkalmazottai, de rendszeresen szállították a jobbnál jobb slágereket. Közéjük tartozott mások mellett Bágya András vagy Körmendi Vilmos, akik nemcsak írták a dalokat, hanem hangszerelték is, illetve a zenei rendezők is ők voltak.”

„A Szórakoztatózenei Osztály – ahová a tánczene, a könnyűzene, a jazz, illetve a pop-és rockzene, sőt egy ideig még az operett és a népzene is tartozott – gondoskodott nemcsak a saját gyártású műveknek a műsorokba szerkesztéséről, de természetesen a máshonnan a rádióba került zeneszámok sugárzásáról is. Felvételeket kaphattunk a Magyar Hanglezgyártó Vállalattól (MHV), illetve műsorcsere keretében – ezért külön részleg, a Műsorcsere Rovat volt felelős – a külföldi, főleg szocialista rádióktól is, de persze vásárolhatott is a rádió hanganyagokat. A nyugati zenékhez azonban nagyon nehezen jutott hozzá a Magyar Rádió. Vagy megvettük itthon, ha kapható volt (de nem ez volt a jellemző), vagy megszereztük zenebarát, Nyugaton járt sportolóktól, újságíróktól. Amikor pedig a diszkó kezdett fellendülni, akkor az ismert lemezlovasok, Éliás Gyula, Keresztes Tibor, alias Cintula, Dévényi Tibor és B. Tóth László is hozott lemezeket a rádióknak. Ezek a számok először – a kialakult szokásjog alapján – Komjáthy Györgyhöz kerültek, majd ha ő már rongyosra játszotta a lemezeket, akkor adta tovább őket a többi szerkesztőnek.”

A Kádár-rendszert átszövő cenzúra a Magyar Rádiót sem kerülte el. Az intézményben zajló műsorkontrollra Csiba Lajos így emlékezett: „Faludi Rezső, a Zenei Főosztály vezetője rendszerint ragaszkodott ahhoz, hogy ő maga meghallgassa adásba kerülése előtt a koncerteket, és ezzel a jogával általában élt is, még akkor is, ha pusztán konferálások hangzottak el a számok között. Ezeket hívtuk – talán ma már kicsit furcsán hangzik – lehallgatásoknak. Ide persze meghívták a szerkesztőség több munkatársát is, így a zenei rendezőket, valamint ott voltak a zeneszerzők is, mint például Bágya András vagy Körmendi Vilmos. Heti rendszerességgel zajlottak ezek a programok, mégpedig két napon keresztül úgy, hogy első nap a rádióban újonnan készült felvételeket, második nap pedig az adásba szerkesztett műsorokat hallgatták meg. A nagy pártállami ünnepek előtti napokon a könnyű- és a komolyzenét is módszeresen végighallgatták Szentkúti Pál vezetésével, nehogy valami alkalomhoz nem illő zene kerüljön a repertoárba, és arra volt is példa, hogy kivetettek egy-egy számot a műsorból.”

„A Z-sítés a rádióban az örök lejátszás jogát jelentette, ehhez azonban a számoknak meg kellett felelniük bizonyos feltételeknek, esztétikailag és ideológiailag egyaránt. Egy bizottság rendszeresen értékelte a dalokat, és ha ők úgy döntöttek, csak akkor mehettek a dalok különböző műsorokba. A bizottság tagja volt mások mellett Bágya András, Fáy András és Körmendi Vilmos zeneszerzők, Dobsa Sándor, a Magyar Rádió Stúdió 11 zenekarának vezetője, valamint a komoly műfaj képviselői közül Jereb Ervin és Tamássy Zdenkő. Nemcsak a gyártott, de a vásárolt zenéket is végighallgatta a szerkesztő, ő mondta meg, hogy mik azok, amikkel nincs gond, ízlésesek, illetve szalonképesek. Egy nagylemezről is csak azokat a dalokat Z-sítették, amelyek megfeleltek ezeknek a kritériumnak. Arra különösen ügyelnünk kellett, hogy politikailag kérdéses anyagok ne menjenek adásba. Ezt egyébként már ki lehetett szűrni az éves, a negyedéves és a havi terveinkből is. A szerkesztők voltak

annyira dörzsöltek , hogy tudják, meddig mehetnek el, így nem kerültek különösebben nagy összeütközésbe a saját főnökeikkel.”

„A Sanzonbizottság a rádió számára nem adott annyi számra játszási engedélyt, mint az MHV-nek a megjelentetésre. Ennek az volt a magyarázata, hogy a rádiós megjelenítéssel sokkal nagyobb kockázat járt, hiszen jóval több emberhez eljuthattak a számok, mint a lemezek. A nagylemezek rádiós átvétele ennél fogva nem jelentette azt, hogy rögtön az összes számot játszottuk róluk, sőt, legtöbbször néhány számot adtunk csak a lemezekről. A disszidált zenészeket és szerzőket a rendszer zsigerből letiltotta, azon nyomban le kellett venni őket a rádió repertoárjáról, de hogy még véletlenül se nyúljanak a szerkesztők a hanganyagaikhoz, le is kellett törölni azokat. Ez azt jelentette, hogy a központi nyilvántartásban vezetett kartonokon – amelyeket minden egyes nótáról külön vezettek – is fel kellett tüntetni, hogy melyik zeneszerző volt éppen indexen. Abban az esetben, ha egy szerző végleg hazatért, alkalomadtán ismét lehetett játszani a számait a még megmentett szalagokról.”

Csiba Lajos a *Made in Hungary* és a *Tessék választani!* rádiós tehetségkutató versenyekről is megemlékezett: „Az ötlet Bolba Lajostól származott, aki feltételezhetően a San Remó-i nemzetközi fesztiválon szerzett tapasztalatait igyekezett kamatoztatni. Ő egyébként ezekről a megmozdulásokról eredetileg rendszeresen tudósította a Magyar Rádiót. A versenyek beindításával az volt a célja, hogy minél több olyan nóta legyen a rádióban, ami a rádió saját szerzeménye, és azokat lehessen adásba szerkeszteni. Nem utolsó sorban persze az is a pozitív hozadéka volt ezeknek a versenyeknek, hogy lehetőséget biztosítottak a zeneszerzőink számára, s ezáltal a magyar tánczene utánpótlását is biztosították. Átlagosan havi harminc-negyven könnyűzenei számot – jellemzően táncdalt – vettünk fel a Magyar Rádióban, ami a mai viszonyokat tekintve sem kevés. A *Made in Hungary* különlegessége volt az is, hogy egy-egy számot két különböző énekes adott elő.”

Csiba Lajos 2003-ban ment nyugdíjba a Magyar Rádiótól, ahol a továbbiakban külsőként alkalmazták. 2013-ban jött el végleg a cégtől, jelenleg a Magyar Katolikus Rádió szerkesztője. Itt rövidített formában újra adásba szerkesztette *A rock mesterei* című sorozatát.

Az interjút Csatári Bence készítette.